

quia vitium substantiam recitationis afficit; excipe nisi obstet impossibilitas, v. gr. balbuties.

Resp. 2° *Neg.*, si ita syllabas mutiles, ut sensus verborum non corrumpatur, vel si mutiles in parva quantitate; culpa enim tunc non afficit substantiam obligationis, et proinde veniale non excedit. Imo nullo modo peccas, si hoc facias involuntarie ob inadvertentiam, vel balbutiem, aut inveteratam consuetudinem, quae difficulter vinci possit; caeterum ad hanc consuetudinem emendam opportunum studium adhibeatur oportet.

QUAER. 11° *An oratio dicenda sit post Matutinum, quando Laudes separantur?*

Resp. Neg. probabiliter, sed sufficit post Matutinum recitare *Pater noster*. Ratio est, quia *probabiliter* Matutinum et Laudes unam Horam moraliter efficiunt, et aliunde oratio in sola nocte Nativitatis Domini praecipitur. — Ita S. Lig. n. 167. — Salmant. — Sanchez, — Viva etc. — Voit, n. 1064., etc. (*).

Affirmant tamen etiam *probabiliter* alii, quia (aiunt) probabile est Matutinum et Laudes esse duas Horas distinctas. Sic Gavantus, Bonacina, Navarr., et probabile dicit S. Lig. ibid. (35).

QUAER. 12° *An ante Laudes a Matutino separatas dicendum sit Pater et Ave, ut ante alias Horas?*

Resp. Alii affirmant absolute, quia tunc Laudes sunt Hora distincta a Matutino. Sic Saettler, etc. Alii negant *probabiliter*, quia id nullibi praescribitur. Nec valet ratio, quod Laudes tunc sint instar Horae distinctae, nam *Pater* et *Ave* non dicuntur initio Completorii, quamvis hoc sit Hora distincta. — Ita Voit, n. 1064. — Lacroix, n. 1305.

III. Quoad attentionem et devotionem.

1040. — Officium recitandum est *attente et devote*, cum sit oratio et quidem publica, seu a ministro publico ab Ecclesia deputato recitanda. Hinc voluntarie distractus in horis recitandis peccat saltem venialiter. An autem aliquando peccet graviter, mox in quaesitis dicitur.

Voluntariae autem sunt non solum distractiones, quae intenduntur, sed etiam illae quae volitae sunt in causa, scilicet quae proveniunt ex negligentia, levitate, nimia praeoccupatione negotiorum peragendorum, ex curiositate ad obiecta externa circumspectando, ex circumstantiis loci vel temporis non opportuni, nisi hoc ratio quaequam excuset. — Bouvier etc.

(*) Orationem tamen addendam esse, respondit S. R. C. 18. Maii 1883. in una Marianopolitana. Postea addendum *Domine vobiscum* etc. *Fidelium animae* etc. nec non *Pater noster*, eadem respondit 7. Februarii 1886.

(35) Haec ad meram lectoris eruditionem, nihil autem ad praxim conferunt. Obligatio enim *mere probabilis* iam non est obligatio, sed mera de obligatione opinio, quae obligandi vim non habet.

1041. **Quaesita.** — **QUAER.** 1° *Quotuplex distinguatur attentio?*

Resp. Duplex, interna scilicet et externa. Prior consistit in interiori mentis advertentia ad id, quod agitur; posterior vero est, quae excludit omnem externam actionem physice cum recitatione impossibilem, ut fabulari, scribere, etc.

Rursus attentio interna triplex est, scilicet 1° *spiritualis*, quae est ad Deum ipsum, ut orationis terminum; 2° *litteralis*, seu ad sensum verborum, et rerum significationem; 3° *materialis*, quae fit ad verba tantum, ad ea nempe rite proferenda. — Vide 1um vol. num. 344.

QUAER. 2° *An attentio interna sub gravi requiratur?*

Resp. Duplex est sententia inter Theologos.

I^a SENTENTIA *communior affirmat*. Ratio est, 1° quia oratio sine attentione interna non est oratio. Oratio enim est elevatio mentis ad Deum; atqui seclusa interna attentione nulla habetur ad Deum mentis elevatio. Ergo... Praeterea ad Horas persolvendas requiritur saltem aliqua intentio colendi Deum; atqui haec intentio haberi nequit sine aliqua attentione interna. Ergo... 2° Quia credendum non est, Ecclesiam intendisse materialem tantum attentionem in divino Officio persolvendo praescribere. Imo *Concilium Trid.* internae attentionis necessitatem videtur expresse declarasse dicendo, Officium esse recitandum reverenter, distincte et devote. 3° Si nulla requireretur attentio interna, non esset ratio, cur voluntaria distractio iure divino prohiberetur. — Ita Sanchez, — Azor, — Roncaglia, et alii multi.

II^a SENTENTIA *negat*, et dicit, ad satisfaciendum substantiae recitationis, et ad peccatum mortale removendum, externam attentionem absolute sufficere. Ratio est, quia si requireretur attentio interna non satisfaceret suae obligationi, qui involuntarie distractus Horas recitaret; nam destructa quamvis inculpabiliter, rei essentia, res ipsa destructa manet: hoc tamen neque adversarii admittunt. Sic autem concludit S. Lig. n. 177.: *Prima sententia probabilior videtur saltem ob auctoritatem extrinsecam et omnino ut tutior consulenda est (36), sed secunda tum ob Doctorum auctoritatem, quae non est contemnenda, tum ob rationes non levibus fundamentis innixas, satis probabilis apparet*. Huic conclusioni libenter adhaereo. *Recole dicta de Missa*, t. 1. n. 345.

1042. — **QUAER.** 3° *Quaenam attentio interna requiratur iuxta priorum sententiam?*

Resp. Quaelibet certo sufficit, quia sive sit spiritualis, sive litteralis,

(36) Nimirum commendanda est *attentio* etiam interior, non vero sententia, quae gravem interioris attentionis obligationem imponit; neque enim fas est incertam opinionem tamquam certam obligationem imponere.

sive materialis, mens ad Deum elevatur, et fit vera oratio, etiam si attentio, esset tantum ad verba. Hinc nec spiritualis requiritur attentio neque litteralis, quae impossibilis est pro multis scilicet pro Monialibus, et pro nonnullis Religiosis linguam latinam ignorantibus. Ergo satis est, si habeatur attentio materialis; sufficit enim attentio ad verba cum intentione generali colendi Deum. Imo neque requiritur attentio ad singula verba, sed sufficit attentio moralis et generalis, qua quis curet omnia dicere cum intentione orandi (37). — Ita S. Lig. n. 176. — Lacroix, n. 1344.

QUAER. 4° *Quaenam sint remedia ad distractiones repellendas?*

Resp. Alia sunt negativa, et alia positiva. Remedia negativa reducuntur ad eorum omnium subtractionem, quae sunt causa distractionis, v. gr. impedire quominus circumvagantur oculi, a maiori hominum strepitu se subducere, ad negotia diversa non preparare, etc... — Remedia vero positiva sunt 1° sub initio recitationis efformare intentionem Deum laudandi; 2° renovare intentionem in fine Psalmorum, quando dicitur *Gloria Patri...*; 3° Dei praesentiam saepe in mentem reducere; 4° sibi exhibere Passionem Domini nostri, distribuendo varias illius Passionis circumstantias per Horas singulas, etc. — S. Lig. n. 177.

(37) Si ad interiorem attentionem quaeque ex tribus praemissis, et *materialis* quoque sufficit, merito De Lugo, ex cuius sententia probabile est sufficere attentionem externam, advertit (*De Euch.* disp. 22. n. 41.), *non sine ratione dixisse P. Aegidium Coninck* (In 3. P. S. Thom. q. 83. n. 301.), *reipsa consentire multos ex adversariis* (exigentibus nempe attentionem internam), *et solum de nomine videri dissensum. Exigunt enim attentionem internam, sed solum ad verba, et talem, ut sufficiat, ne aliquis se exponat periculo male ac perturbate verba pronuntiandi, aut omittendi, quae attentio haberi potest ab eo, qui etiam voluntarie cogitaret tunc de quaestione aliqua metaphysica, vel alia re simili.*

Quae quidem non ideo tradit De Lugo, quasi ex hac sententia voluntariae orantium distractiones culpa careant. Nam mox loquens de aliis adversariis, qui

maiores aliquam internam attentionem requirunt, haec subiicit: *Fatemur ergo, quoties oratio vocalis continuatur, dari aliqualem attentionem internam; sed haec est aliquando adeo tenuis, ut merito nolint eam adversarii aliqui vocare attentionem; quia quando exigunt attentionem ex obligatione, intelligunt de obligatione magis formali et explicita; quam tamen nos dicimus non posse voluntarie omitti absque culpa veniali propter irreverentiam, quae intercedit, si Deum alloquaris exterius, mente omnino ad alia distractus; non tamen constare de obligatione sub peccato mortali, cum adhuc maneat substantialiter oratio.* Quod autem substantialiter tunc oratio maneat, iis rationibus Lugo ostenderit (ibid. n. 29.-39.), quae sane, ut verbis utar S. Alphonsi (lib. 3. n. 552.), *difficiliter solvi queunt.*

PUNCTUM IV. — *De causis excusantibus a recitatione Horarum.*

Causae a recitatione divini Officii excusantes sunt 1° impossibilitas; 2° charitas; 3° dispensatio.

1043 — I. *Impossibilitas*, sive physica, sive moralis, quae consistit in gravi difficultate Officium recitandi. Hinc excusatur.

1° Qui non habet Breviarium, quia, v. gr. illud, iter suscipiendo, oblitus est, aut in itinere perdidit, cum impotentia aliud comparandi. Si tamen culpa sua oblitus fuerit aut perdidit, aut proiecerit, graviter peccavit (38), et omissio Horarum ipsi imputanda est.

2° Qui gravi morbo laborat, v. g. feбри, dolore intestinorum vel capitis; vel qui iuste timet, ne ex recitatione grave subsequatur incommodum, etc. Unde satis excusatur qui prudenter credit vel timet, ne ob Officii recitationum ei notabilis gravedo capitis, vel cruditas stomachi, aut virium lassitudo, aut aliud grave incommodum inde proveniat. — S. Lig. n. 154. not. I.

3° Convalescens ex gravi morbo per aliquot dies excusari potest ad arbitrium prudentis, donec vires reficiantur. Et hoc admitti potest etiam si infirmus Missam iam celebret. — S. Lig. ibid. not. II.

4° Excusatur etiam, qui tempore persecutionis timet, ne ex recitatione Breviarii prodatur; item qui graviter oculis laborat, etc. — S. Lig. n. 156. et 157., *et alii communiter.*

II. *Charitas erga, proximum*, id est gravis occupatio, quae sine scandalo aut notabili detrimento proximi omitti nequeat. Talis occupatio excusat a recitatione Officii, quia praeceptum naturale charitatis praevalet legi ecclesiasticae. Hinc excusaris a recitatione Horarum sive totaliter sive partialiter.

1° Si sub nocte Officium, v. gr. Vesperas recitaturus advoceris statim ad moribundum, neque ad Officii obligationem persolvendam tempus vel commoditas tibi suppetat.

2° Si tota die occuperis in excipiendis confessionibus, quae ob peculiare circumstantias differri non possint, v. gr. in sacris missionibus, ac praesertim sub earum finem, cum sis discessurus etc.

3° Si concionem sine scandalo aut famae detrimento omittere non posses, nec tamen eam praeparandi suppeteret tempus, si recitandum esset Officium.

4° Si occuperis tota die in sedandis iurgiis, aut assistendo infirmis, v. gr. tempore morbi contagiosi, etc. — S. Lig. n. 156. et alii.

1044. — III. *Dispensatio legitima*, seu a legitimo Superiore concessa.

1° Obligatio divinum Officium recitandi, cum sit de Iure ecclesiastico, a Superioribus ecclesiasticis tolli potest.

(38) Melius dic, hunc graviter vel leviter peccasse, prouti omissionis causa graviter vel leviter culpabilis existit.

2° Papa hanc dispensationem concedere potest valide in omni casu, etiam sine causa; licite autem ex causa rationabili, v. gr. ob nimiam occupationem, ad scrupulos sedandos, etc.

3° Episcopus etiam dispensare potest ab hac lege, sed non valide sine causa sufficienti, et tantum cum aliquo in particulari ad tempus, scilicet 1° quando dubitatur de impotentia morali, aut de gravitate detrimenti metuendi; 2° quando difficilis est recursus ad Papam; 3° quando dispensatio petitur ob causam, quae frequenter recurrit, v. gr. ob infirmitatem; 4° quando petitur dispensatio ad breve tempus. — Ita S. Lig. n. 159. — *Recole dicta in Tract. de Legibus*, t. 1. n. 115.

1045. **Quaesita.** — **QUAER.** 1° *Quid agendum in dubio, an infirmitas sufficiat ad excusandum, necne?*

Resp. 1° Potest infirmus se committere iudicio medici, ut dicitur in *Iure can. c. Fraternalitatis, de frig. et mal.*, 2° potest acquiescere iudicio Superioris, qui in dubio etiam dispensare valet; 3° potest se remittere iudicio probabili viri prudentis; 4° imo probabiliter potest etiam stare proprio iudicio, si tale iudicium ipsemet ferre possit. — S. Lig. n. 154 (39).

QUAER. 2° *Ad quid teneatur infirmus, si certus sit se integrum Officium persolvere non posse, dubilet vero, an partem recitare valeat?*

Resp. Probabiliter ad nihil tenetur. Rationabiliter enim a toto Officio

(39) S. Alphonsus (lib. 4. n. 154.) haec addit: *Si dubium tantum sit, an indispositio pertingat ad excusandum, ut supra; tunc, cum lex recitationis possideat, et dubium sit de exemptione utique lex est implenda. Hoc tamen currit, quando sit purum dubium; secus si sit probabile iudicium.* Tournel. Ronc. Elbel, Anacl. etc. In quibus iterum cernis, ex S. Alphonsi sententia principium possessionis utique valere, quando agitur de dubio negativo, non autem ubi contra adest probabilis opinio. Vid. sup. vol. 1. not. ad n. 80.

Addit insuper (ibid.) S. Alphonsus: *Sed quid, si hisce praemissis (scilicet quae Gury hoc loco refert), adhuc dubium perseveret? Respondetur, si dubium sit, quod recitatio graviter laederet, tunc certe non tenetur, immo nequit recitare, quia praefendum est ius naturale servandae valetudinis praeepto Ecclesiae, ut dicunt Viva et Salmanticenses cum aliis, nisi id faceret*

amore virtutis secluso periculo mortis iuxta dicta lib. 3. n. 371. cum Lugo, Salmantic., Vill. etc. At enim haec discrete sunt intelligenda; 1° quia, si reipsa recitatio graviter laederet, inde forte sequeretur, ut diutius postea a recitatione vacare deberet, quod quidem amor virtutis potius debet refugere. 2° Allegatio lib. 3. n. 371. forte minus ad rem facere videtur. Agitur nimirum ibi de Monachis qui austere vivendo aliquam longioris vitae iacturam fortassis incurrant. Qua de re Lugo, quem S. Alphonsus, allegat, sic habet (De Iust. disp. 10. n. 32.): Inferitur septimo, poenitentias, ieiunia, et carnis macerationes voluntarie assumptas tunc solum non licere, quando notabilem mortis accelerationem afferrent...; secus... non est illicitum ea opera exercere, licet timeatur aliqua vitae abbreviatio non notabilis. Porro istud periculum damni paulatim forte secuturi satis differt a detrimento, quod ipso facto gravem recitantis laesionem inducet.

excusatur, ne scrupulis angatur, nesciens quousque possit ac teneatur recitare; quae quidem anxietas magnum, ut ait S. Ligorius, nocumentum ipsi afferret. — S. Lig. n. 154. in fine.

1046. — **QUAER.** 3° *An utcumque impeditus a recitando integro Breviario, teneatur ad partem, quam recitare potest?*

Resp. Affirm. prorsus. Ratio patens est. Obligatio enim Breviarii cadit in singulas eius partes, cum res praecepta sit divisibilis. Constat etiam ex propositione 54^a damnata ab *Innoc. XI*, quae sic iacet: *Qui non potest recitare Matutinum et Laudes, potest autem reliquas Horas, ad nihil tenetur, quia maior pars trahit ad se minorem.* Igitur qui caret Breviario, et nihil aliud scit memoriter, quam Laudes vel Completorium, ista sub gravi, recitare tenetur.

QUAER. 4° *An tenearis ad Psalmos recitandos, si hos tantum prae manibus habeas, vel scias memoriter, relictis Lectionibus cum Responsoriis?*

Resp. Affirm. probabiliter. Ratio est, quia cum possis partem notabilem Officii recitare nulla est causa, cur ab ea excuseris. — S. Lig. n. 158. — Lacroix, n. 1220. — Sporer, etc. Attamen plures dicunt, te ad nihil teneri, quia tunc deficit forma a S. Pio V. praescripta. Horum autem sententia satis probabilis videtur. Nec obstat sup. allata prop. 54^a a *Innoc. IX*. damnata, quia in illa agitur de eo, qui Horas integras absolvere potest. — Sequens autem regula traditur a S. Lig. et aliis (40): *Si*

(40) S. Alphonsus nempe isti regulae haec praemisit: *Busembaum cum Bonacina, Holzmann cum Illsung, et Croix cum Laymann et Filliucc. recte hanc regulam assignant, quod si potes recitare, quantum est parva hora, teneris sub gravi id recitare.*

Atqui (quod sane mireris) de huiusmodi regula neque Busembaum, neque Bonacina, neque Holzmann, neque Illsung, neque Laymann, neque Filliuccius quidquam habent. Unicus itaque est Croix, qui (lib. 4. n. 1220.) deducere eam voluit ex Illsung, qui rursus perperam omnino voluit aliam suam regulam deducere ex Laymann. Ex Croix autem ista regula in S. Alphonsum et ex S. Doctore in Gury profluxit, et in Scavini, qui (Tr. 5. disp. 1. c. 2. art. 3. §. 5. n. 1. in not.) scripsit: *En regula: si potes recitare quantum est parva hora, teneris sub gravi.*

Dixi, Illsung perperam ex Laymann quandam suam regulam voluisse deducere. Postquam enim praemisit (Tr. 5. disp. 1. q. 1. art. 6. n. 41.), eum, qui neque horam integram dicere possit, non obligari ad dicendos psalmos, aut orationes, aut partes horarum, subdit: *Laymann adhuc est severior; censet enim quod licet matutinum sit tantum una hora, is, qui posset dicere omnes illius psalmos non autem lectiones ob defectum libri, is omnino teneretur dicere; unde ait, quod modo quis possit dicere tantum quantum sufficit ad omissionem mortaliter peccaminosam, prout utique sufficerent omnes psalmi matutini excedentes aliarum horarum parvitatem, hoc ipso sit obligatio dicendi; quod etiam mihi videtur verum.* Exinde vero Croix regulam suam compegit, sic ratiocinando: Ex Laymann et Illsung obligatur quis